

Stefkovics Ádám

*Milyen makrotényezőkkel jelezhető
előre a magyarországi pártok
támogatottsága? Választókerületi
szintű elemzés a 2018-as választási
eredmények alapján*

1. Bevezetés

Jelen tanulmány arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen makrotényezők determinálják az egyes pártok támogatottságát Magyarországon. Az elemzés alapját egy olyan adatbázis képezi, amelyben a 2018-as országgyűlési választás választókerületi szintű eredményei kerültek összekapcsolásra a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) és a GfK Hungária Piackutató Intézet által mért összesen mintegy hétszáz makroadattal. A makroadatok többek között a választókerületek demográfiai, gazdasági, munkaerőpiaci, szociális állapotát tükrözik a 2017-es és 2018-as évben. Ez az adatbázis amellelt, hogy egyedülálló Magyarországon, azzal az előnnyel jár, hogy – szemben a mintavételen és megkérdezésen alapuló kérdőíves felmérésekkel – kizárja a mintavételi és számos nem mintavételi hibából adódó torzításokat is.

A politikai törésvonalak feltárására vállalkozó korábbi munkák egyik alapállítása, hogy Magyarországon a pártválasztás már jó ideje nem írható le pontosan osztályalapú vagy szociokulturális ismérvek alapján.¹ A 2018-as országgyűlési választások eredményei ennek ellenére jelentős területi egyenlőtlenségeket mutattak, más szóval a választók lakóhelye fontos determináló tényezőnek tűnt. A választást követően számos olyan elemzés

¹ Enyedi–Tardos 2018.

került napvilágra, amely a Fidesz–KDNP választási sikerét egyedül a kistéleplések és a szegények körében elért magas szavazatarányra vezette vissza.² A szakirodalom ugyanakkor azt sejteti, hogy a képlet nem lehet ilyen egyszerű. Elemzésem célja megvizsgálni, hogy az urbánus–rurális, illetve gazdasági tényezők mellett milyen egyéb tényezők jelezték előre a pártok választási eredményeit 2018-ban.

2. Politikai törésvonalak és a pártválasztást befolyásoló tényezők Magyarországon akkor és most

A hazai politikai szociológia több évtizede vizsgálja, hogy milyen politikai törésvonalak mentén polarizálódik a magyar társadalom. Kérdőíves vizsgálatok sora tárgyalja a rendszerváltás óta, hogy milyen tényezők határozzák meg a pártválasztást (lásd például: a DKMKA Választáskutatási projektje). Jelen fejezet ezen korábbi vizsgálatok eredményeinek rövid összegzésére vállalkozik.

A korábbi vizsgálatok egyik alapvető megállapítása, hogy a magyar társadalomra ma már kevésbé jellemző az osztályhelyzet-alapú pártválasztás,³ jóval meghatározóbb a politikai ideológia alapú pártosodás.⁴ A rendszerváltást követően számos párt alakult, egy többdimenziós politikai tér jött létre, amelyben relatíve meghatározó szerepe volt a pártválasztásban a választók szociodemográfiai helyzetének.⁵ Ez a diverz struktúra a '98-as választásokat követően rövid idő alatt redukálódott „kétflokkrendszerre”,⁶ ami a kétezres évek közepére egy nagyon erősen polarizált, merev szembenállást eredményezett.⁷ Ebben az új helyzetben a szociodemográfiai jellemzők erősen vesztek magyarázó erejükből, és az ideológiai fordulatként értékelt ezredforduló után a bal–jobboldali, a

² <https://g7.hu/kozelet/20180409/a-legszegenyebb-magyarok-kozott-tobb-mint-80-szazalekot-szerzett-a-fidesz/> Letöltve: 2020. augusztus 13.

https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/04/10/orszagszakadas_amig_a_fidesz_elkiszagdasodni_a_baloldal_kinyirta_magat_videken/ Letöltve: 2020. augusztus 13.

³ Lipset–Rokkan 1967.

⁴ Enyedi–Tardos 2018.

⁵ Enyedi–Fábián–Tardos 2014.

⁶ Soós 2012.

⁷ Angelusz 2011; Kmetty 2015.

liberális–konzervatív, a nemzeti érzelmű–szociáldemokrata ideológiák szerepe drámaian felértékelődött a pártválasztásban. Később a Jobbik megjelenésével ugyan az ellenzék két táborra szakadt, ám a pártosodást továbbra is ideológiai jelszavak fűtötték. Az elmúlt tíz év újra átrajzolni látszik a politikai törésvonalakat. A Fidesz–KDNP választási sikerei, az ellenzék meggyengülése, a kényszerű ellenzéki összefogások újra egy két-blokkrendszer kirajzolódásához vezettek, amely a *kormánypárti–ellenzéki* ellentéttel írható le.⁸ A legutóbbi kutatások főként azt próbálják feltárni, hogy a kormánypárti–ellenzéki szembenállás milyen tényezőkkel írható le a legjobban.

Egyes adatok arra utalnak, hogy a hagyományosan legerősebb bal–jobboldali tengely magyarázó ereje csökkent 2010 óta.⁹ Ez magyarázható azzal, hogy a meglehetősen sokszínű ellenzéki tábor nem oszlik meg egyértelműen a bal–jobb pólus mentén, valamint azzal, hogy a Fidesz–KDNP sikeresen tematizált olyan ügyeket az elmúlt években, amelyek nem osztják meg drámaian a baloldali és a jobboldali szavazókat (migráció, családok védelme). Makay és Stefkovics¹⁰ adatai azt mutatták, hogy a globalizációhoz kapcsolódó érzetek szerepe felerősödött a pártválasztásban. Más kutatások a strukturális tényezők, a generációs tényező, az életkor, a területi és a materiális tényezők erősödéséről számolnak be. A fővárosi–vidéki, az urbánus–rurális tengelyek szerepének előtérbe kerülését Vida és Kovalcsik adatai is megerősítették.¹¹ A 21 Kutatóközpont elemzésében arra a kérdésre kereste a választ, hogy a gazdasági, anyagi faktorok mennyire határozzák meg a Fidesz támogatottságát.¹² A döntően közvélemény-kutatási adatokra építő elemzés alapján a társadalom felső tizedétől lefelé haladva lineárisan nő a Fidesz támogatottsága, és az *underclass*ban a legmagasabb. Értelmezésük szerint ráadásul a legszegényebbek kevésbé ideológiai alapon, mintsem gazdasági szempontokat figyelembe véve választanak pártot.

A korábbi vizsgálatok szinte kivétel nélkül megkérdésezésen alapuló közvélemény-kutatásokon alapultak, alig készült olyan elemzés, amely makroadatokat vizsgálna a pártok támogatottságára. Simonovits és munkatársai hiánypótló elemzése a 2006-os, 2010-es és 2014-es válasz-

⁸ Jelen kötet: Makay–Stefkovics: *Mi oszt meg minket?*

⁹ Uo.

¹⁰ Uo.

¹¹ Vida, 2014; Vida–Kovalcsik 2018.

¹² Róna et al. 2020.

tásokra vonatkozóan mutatta ki a lokális gazdasági miliő, a munkanélküliségi ráta hatását az inkumbens párt támogatottságára.¹³ Az idézett, 21 Kutatóközpont által készített elemzés több településszintű tényező hatását térképezte fel a Fideszre 2018-ban adott szavazatok arányára, és a 2014 óta elért szavazatnövekményre vonatkozóan. Azt találták, hogy a férfiak, a kisgyermekesek, a szakiskolai végzettségűek, a munkanélküliek és a közmunkások magas aránya szignifikánsan növeli a Fideszre leadott szavazatok számát. A 2018-as országgyűlési választások kapcsán készült elemzések emellett szinte kivétel nélkül a választási eredmények területi különbségeire fókuszáltak.¹⁴ A médiában megjelent elemzések többsége arra a leegyszerűsítő következtetésre jutott, hogy a Fidesz sikere elsősorban a szegények és a falvakban élők szavazatainak lett volna köszönhető.¹⁵ A számottevő korábbi politikai szociológiai szakirodalom ugyanakkor a szociodemográfiai tényezők csekély hatásáról árulkodik. Még ha a területi hatások valóban felerősödni is látszanak az elmúlt években, érdemes egy, a fentieknél komplexebb, nagyobb változószettel operáló modellt alkotni.

3. Adatok és módszer

3.1 Adatok

Az elemzéshez használt adatok négy forrásból kerültek ki. A modellek függő változói minden esetben a 2018-as országgyűlési választásokon a pártokra leadott listás szavazatok választókerületi arányai voltak. Ezen adatokat a Nemzeti Választási Iroda nyilvánosan elérhető adatbázisaiból nyertük ki.¹⁶ A független változóként használt adatok egy nagy csoportja a KSH-tól származik. A KSH választókerületi szintű adatainak egy része nyilvánosan elérhető,¹⁷ az adatbázis készítéséhez azonban a Századvég

¹³ Simonovits–Kates–Szeitl 2019.

¹⁴ László–Molnár 2019; Ember 2018.

¹⁵ <https://g7.hu/kozelet/20180409/a-legszegegyebb-magyarok-kozott-tobb-mint-80-szazalekot-szerzett-a-fidesz/> Letöltve: 2020. augusztus 13.

https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/04/10/orszagszakadas_amig_a_fidesz_elkis-gazdasodni_a_baloldal_kinyirta_magat_videken/ Letöltve: 2020. augusztus 13.

¹⁶ <https://www.valasztas.hu/ogy2018>

Alapítvány további választókerületi szintű adatokat vásárolt a KSH-tól. Szintén a Századvég Alapítvány rendelkezésére állt a KSH 2016. évi T-STAR településstatistikai adatbázisa, amely több száz településszintű mutatót tartalmaz. Rendelkezésemre állt emellett a Nemzeti Adó- és Vámhivatal településsoros szája-adatbázisa a 2017-es évre vonatkozóan, valamint a GFK Vásárlóerő településsoros adatai szintén 2017-ről.

A több száz változó tíz tényezőcsoportot alkotott, az adatredukció több esetben főkomponens-analízissel¹⁸ történt. A főkomponensek elemeit az 1. számú melléklet tartalmazza. A magyarázó változók között szerepeltek a választókerületek területi, szociodemográfiai, munkaerőpiaci, gazdasági, mobilitási jellemzői, a lakás- és szociális helyzetre, a bűnözésre és kultúrára vonatkozó ismérvei, valamint a családok jellemzői (1. táblázat).

1. táblázat: A vizsgált makro-tényezőcsoportok (független változók)

Területi változók	Urbanizáltság (főkomp.) Régió
Szociodemográfiai változók	Életkorcsoportok aránya
	Nemek aránya
	Iskolai végzettség (főkomp.)
	Élveszületések száma (1000 főre)
	Halálozások száma (1000 főre)
	Csecsemőhalálozás száma (1000 főre)
Munkaerőpiac	Foglalkoztatottság
	Öregségi nyugdíjban részesülők száma (1000 főre)
Gazdaság	Jövedelmi helyzet
	Vásárlóerő
	Vállalkozások (főkomp.)
Mobilitás	Belföldi állandó odavándorlások száma (1000 főre)
	Belföldi állandó elvándorlások száma (1000 főre)

¹⁷ http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tavlak_vkerulet

¹⁸ A főkomponens-analízis egy olyan adatredukciós eljárás, amely során több változót alakítunk át egy új változóvá. A redukció lineáris transzformációval történik, ami azt jelenti, hogy az eredeti változók korrelációi alapján eltérő súlyokat kapnak a változók az új változóban, ami biztosítja, hogy a megőrzött információmennyiség maximális lesz az új változóban.

Területi változók	Urbanizáltság (főkomp.) Régió
Lakáshelyzet (főkomp.)	
Szociális helyzet (főkomp.)	
Bűnözés (főkomp.)	
Kultúra (főkomp.)	
Családi jellemzők	Száz háztartásra jutó személy
	Nőtlenek aránya
	Házások aránya
	Özvegyek aránya
	Elváltak aránya
	Gyerekszám (főkomp.)
	Házaspár gyerekekkel arány
	Élettársi kapcsolat gyerekekkel arány
	Több családból álló háztartás aránya
	Családháztartás aránya
	Idős személlyel élők aránya

3.2 Területi elemzési egységek

Míg több korábbi vizsgálat a településeket választotta elemzési egységül, jelen tanulmány a választási rendszerhez igazodva kifejezetten választókerületi szintű elemzésre vállalkozott. A településszintű adatok választókerületi szintre való „konvertálása” azonban nehézségekbe ütközik. A problémát az jelenti, hogy hét vidéki település több választókerületből áll, illetve a budapesti kerületek egy része szintén több választókerülethez tartozik. A választókerületi határokhöz lényegében utcaszintű adatokra lenne szükség, ami értelemszerűen nem áll rendelkezésre. A probléma áthidalása úgy történt, hogy ezeknél a választókerületeknél népeségarányosan „allokáltam” a mutatókat a településektől a választókerületekhez.

Vegyük példának az ezer főre jutó élveszületések számát Baranya 1. és 2. számú választókerületében. Pécs népességének 67 százaléka az 1., 33 százaléka a 2. számú választókerülethez tartozik. Baranya 1. számú választókerületében úgy számoltam ki az élveszületések számát, hogy a pécsi összes élveszületés 67 százalékához hozzáadtam a választókerülethez tartozó egyéb települések élveszületéseit. Minden érintett választókerü-

letnél ez a számítás került alkalmazásra. Fontos kihangsúlyozni, hogy a számítás nem tudja figyelembe venni azt, hogy az említett településeken és kerületekben az élveszületések száma területileg egyenlőtlenül oszlik meg. Joggal feltételezhető, hogy az 1. számú választókerület pécsi lakosságát jellemző élveszületési mutató eltér a 2. számú választókerület pécsi lakosságáétól. Úgy vélem, jelen elemzésben az általános összefüggések feltárását nem befolyásolja számottevően ez a torzítás, ugyanakkor egy jövőbeni kutatás számára érdekes lehet valamilyen megoldási alternatíva kifejlesztése erre a problémára.

3.3 Módszer

A statisztikai analízis során elsőként az egyszerű Spearman-féle rangkorrelációs együtthatókat mutatom be a Fidesz–KDNP, a baloldali pártok és a Jobbik szavazati arányára vonatkozóan. A nem paraméteres korrelációk alkalmazását az indokolta, hogy számos változó nem követett normális eloszlást. Ezt követően többváltozós lineáris regressziós modellt (OLS) illesztettem ugyanezekre a függő változókra.

4. Eredmények

4.1 Fidesz–KDNP

A Fidesz–KDNP és a makrotényezők korrelációit az 1. ábra szemlélteti. Látható, hogy az urbanizáltság nagyon erősen meghatározza a kormánypártok szavazatarányát. Minél kevésbé urbanizált a választókerület, annál nagyobb a pártszövetség támogatottsága. Ez az összefüggés csak kissé gyengül, ha csak a vidéki választókerületeket vizsgáljuk. Igaz, önmagában annak is erős hatása van, hogy vidéki vagy fővárosi választókerületet vizsgálunk ($r_s=0,601$). Életkorcsoportok szerint nemlineáris összefüggést láthatunk: azokban a választókerületekben erősebb a Fidesz–KDNP, ahol a 40–59 évesek, illetve a legfiatalabbak aránya magas, míg a 25–39 évesek aránya negatívan determinál. A magas férfiaránynak is erős a pozitív hatása, és ahogy várható volt, az iskolai végzettség a második legerősebb (negatív) korrelációt mutatja a Fidesz–KDNP népszerűségével.

A demográfiai mutatóknak csekély hatása van, a munkaerőpiaci helyzet pedig vegyes képet mutat: minél magasabb a foglalkoztatottság egy választókerületben, annál gyengébben szerepel a Fidesz–KDNP, ugyanakkor az öregségi nyugdíjasok száma is negatív korrelációt mutat. Ezek az összefüggések nem szignifikánsak, ha Budapestet leválasztjuk az elemzésből. Erős a korreláció a jövedelmekkel, a helyi vásárlóerő mértékével és azzal, hogy mekkora a kkv-k és a nagyvállalkozások aránya a választókerületben. A gazdasági faktor hatása a vidéki választókerületekben is szignifikáns és közepes erősségű. Az eddigiekkel összhangban csökkenti a Fidesz–KDNP győzelmi esélyeit, ha egy választókerületben az átlagnál jobb a lakás- és szociális helyzet, viszont rosszabbak a bűnözési mutatók. Meglepő, hogy a kulturális faktor pozitívan korrelál, igaz, gyenge az összefüggés, és annak is pozitív hatása van, ha a térségben nagyfokú a fizikai mobilitás. Végül fontos a családi jellemzők magyarázó ereje. Jó eredményekre számíthatnak 2018-ban a kormánypártok azokban a választókerületekben, ahol sokan élnek egy háztartásban, sok a gyermek, illetve a gyermekkel élő, magas a házások, a családháztartások és az idős személlyel élők aránya. Az elváltak magas aránya viszont erős negatív korrelációt mutat.

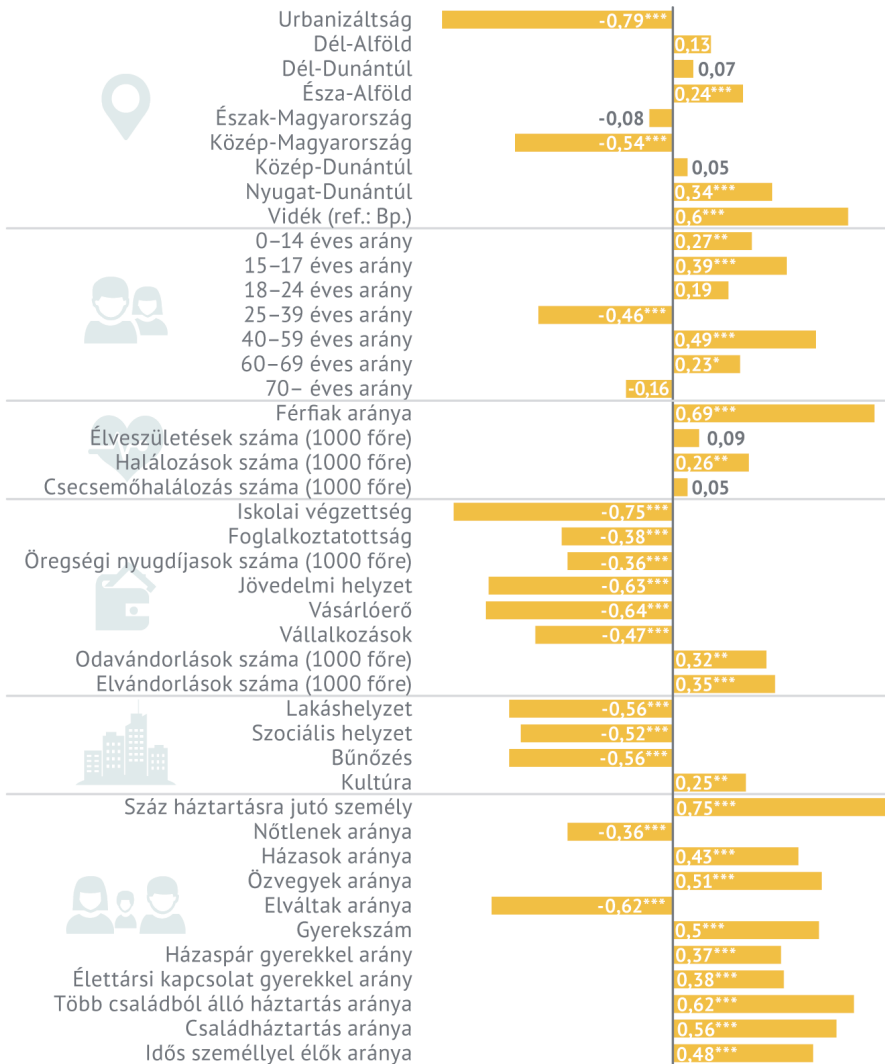
Fontos leszögezni, hogy ezek a független változók erősen korrelálnak. Az urbanizáltság például 0,843-as korrelációt mutat a végzettség főkomponenssel ($p < 0,001$). Kérdés, hogy a fenti összefüggések akkor is megmaradnak-e, ha egyes változókat kontroll alatt tartunk. A kormánypártoknál láttuk például, hogy az urbanizáltság, a végzettség és a gazdasági helyzet erős befolyásoló tényezők. Kérdés, hogy két olyan választókerületben, amely hasonló mértékben urbanizált, hasonló a diplomások aránya, és hasonlóak a jövedelmi viszonyok, mi növeli a Fidesz–KDNP szavazatarányát. A következő többváltozós elemzéssel azt mutatom be, hogy mekkora a makrotényezők magyarázó ereje egymáshoz képest. Az illesztett lineáris regressziós modellekben a multikollinearitás¹⁹ problémát jelentett, így nem minden tényezőt volt lehetőségem szerepeltetni a modellekben.

Elsőként külön modelleket futtattam a tényezőcsoportokra, hogy lássuk a tényezők önálló magyarázó erejét (2. táblázat). Ezek az adatok már önmagukban árnyalják a kétdimenziós összefüggéseket. A három kimagasló tényezőcsoport: a területi, a szociodemográfiai és a családi

¹⁹ Az a jelenség, amikor a modellben két független változó között szoros lineáris kapcsolat áll fenn.

Spearman-féle rangkorrelációs együtthatók a Fidesz-KDNP szavazatarányával

1. ábra



Magyarázat: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Forrás: Századvég, saját számítás

mutatók mind 60 százalék feletti magyarázó erővel bírnak, míg a korrelációs elemzésnél meghatározónak tűnő gazdasági faktorok magyarázó ereje „csak” 26,1 százalék, a munkaerőpiaci tényezőké pedig 13,3 százalék.

2. táblázat: A Fidesz–KDP listás szavazatarányára illesztett lineáris regressziós modellek magyarázó ereje (Adjusted R2) tényezőcsoportonként

Terület	Szoc.dem.	Munka	Gazdaság	Mobilitás	Lakás	Szociális	Bűnözés	Kultúra	Család
74,1%	61%	13,3%	26,1%	10,2%	27,5%	22,8%	22,7%	1,8%	68,3%

3. táblázat: A Fidesz–KDP listás szavazatarányára illesztett lineáris regressziós modell a „legerősebb” változókkal

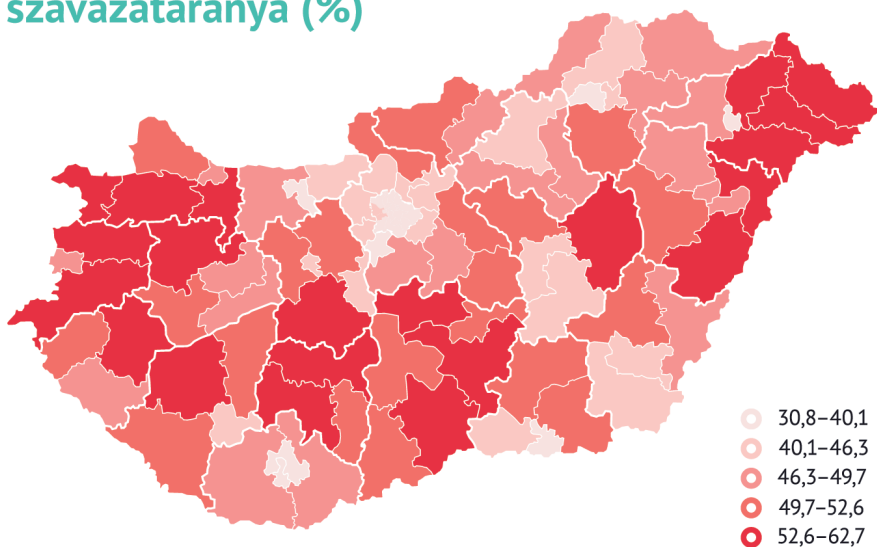
	Koefficiens (B)	Standard hiba	Szig.
Urbanizáltság	-0,033	0,006	0,000
Száz háztartásra jutó személy	0,069	0,015	0,000
Elváltak aránya	-0,928	0,242	0,000
Bűnözés	0,009	0,005	0,046

Megjegyzés: Nem szignifikáns változók: vidék, férfiak aránya, iskolai végzettség, jövedelmi helyzet, vásárlóerő, lakáshelyzet, szociális helyzet, özvegyek aránya, több családból álló háztartás aránya

A 3. táblázat egy olyan modell eredményeit mutatja, amelyben a kétdimenziós eredmények alapján legmeghatározóbbnak bizonyuló változók szerepeltek. Az alacsony „elemszám” miatt volt szükséges drasztikusan csökkenteni a változók számát, így végül csak azok a változók kerültek be a modellbe, amelyek 0,5 fölötti korrelációt mutattak a szavazataránnyal. Az eredmények azt mutatják, hogy a többváltozós modellben is az urbanizáltságnak van a legerősebb hatása, de közel ekkora szerepe van a Fidesz–KDP elért eredményében egyes családi mutatóknak. Függetlenül attól, hogy mennyire urbanizált egy választókerület, milyenek a végzettségi, gazdasági és egyéb mutatók, a kormánypártok jó eredményre számíthatnak, ha a térségben magas a háztartáslétszám (sok a családháztartás), vagy alacsony az elváltak aránya (2–3. ábra). Emellett a bűnözés is szignifikáns, furcsa módon ellenkező előjellel, mint a kétdimenziós táblában, igaz, csak éppen szignifikáns. A gazdasági, lakásügyi, szociális mutatóknak nincs hatása, ha ezek a változók kontroll alatt vannak, ahogy a végzettségi arányoknak és annak sem, hogy vidéki vagy

A Fidesz–KDNP listás szavazataránya (%)

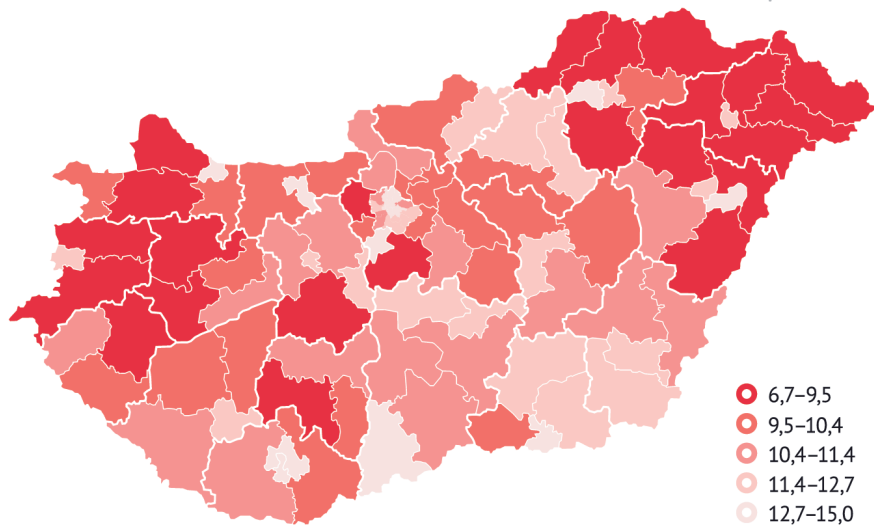
2. ábra



Forrás: Századvég, saját számítás

Elváltak aránya (%)

3. ábra



Forrás: Századvég, saját számítás

budapesti választókerületről van szó. Terjedelmi okokból nem térek ki rá részletesen, de a csak vidéki választókerületekre futtatott modellben ugyanezek a családi mutatók meghatározóbbnak bizonyultak, mint az urbanizáltság.

4.2 Baloldali pártok

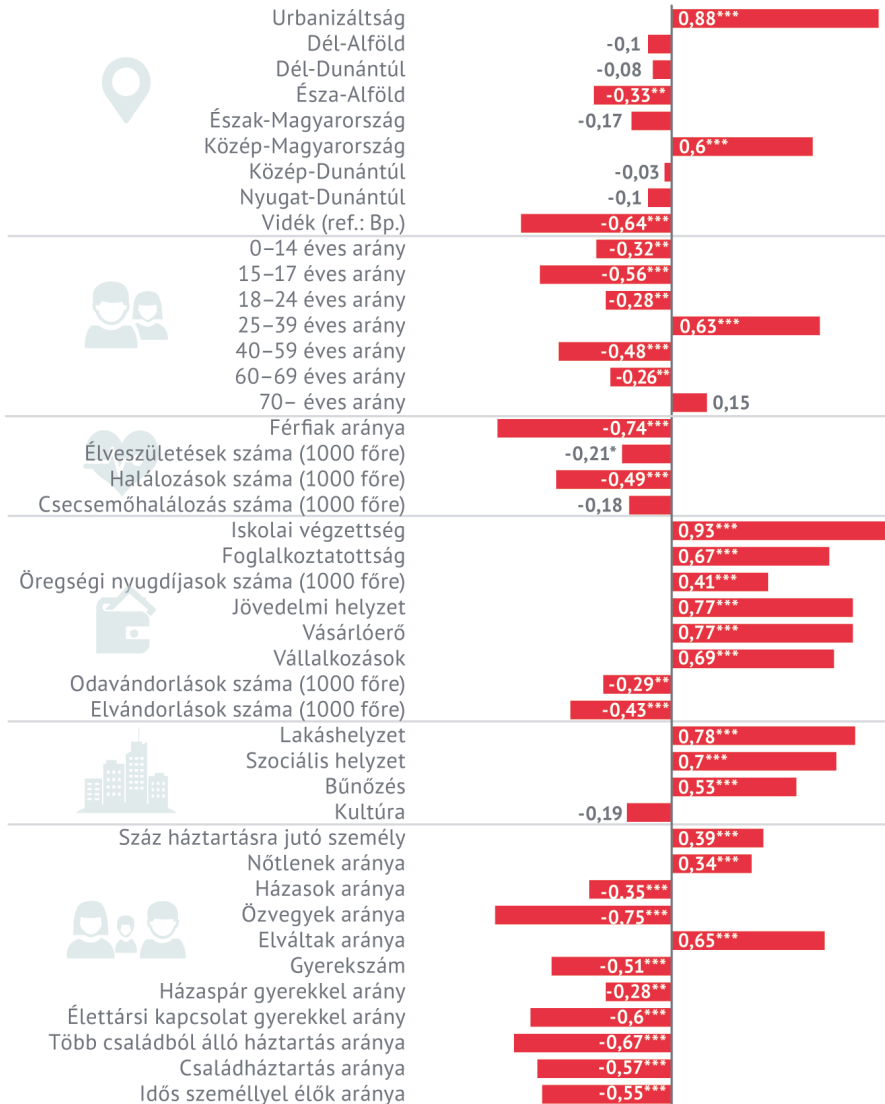
A baloldali pártok²⁰ szavazati aránya és a makrotényezők korrelációi (4. ábra) sok esetben éppen a Fidesz–KDNP adatai, csak más előjellel. Az urbanizáltság nagyon erős befolyásoló tényező ($r_s=0,877$), míg a regionális különbségek közül csak a közép-magyarországi régióhoz tartozás, illetve a főváros kontra vidék tűnik dominánsnak a baloldali pártok támogatottsága szempontjából. A 24 éven aluliak magas aránya negatívan függ össze a baloldali szavazataránnyal, egyedül a 25–39 évesek aránya korrelál pozitívan. Erős a nem hatása, és a Fidesz–KDNP-nél látottakhoz képest meghatározóbb az iskolai végzettséggel való összefüggés ($r_s=0,930$). Ahogy az logikusan következik a fentiekből: ahol alacsony a halálozás, magas a foglalkoztatottság, sok az öregségi nyugdíjas, jó a jövedelmi helyzet és a vásárlóerő, sok a nagyobb válalat, jó a lakás- és szociális helyzet, ott erősebbek a baloldali pártok. Mivel a bűnözési statisztikák magasabbak a nagyvárosokban, az ezzel mutatott pozitív korreláció is logikus. A családi jellemzők közül érdekes módon a száz háztartásra jutó személy mutató szintén pozitívan korrelál (igaz, gyengén). Emellett az özvegyek, a családháztartások, az időssel élők magas aránya és a magas gyerekszám gyenge baloldali választási eredményt jelez elő, míg az elváltak aránya jó „pozitív” proxy. Ezek az összefüggések a csak vidéki választókerületekre vonatkozóan is megmaradnak, igaz, enyhén gyengülnek.

Az egyes tényezőcsoportok magyarázó erejének összehasonlítása azt mutatja, hogy a szociodemográfiai változók (élen a végzettséggel és a nemmel), a területi változók és a családi jellemzők a legerősebb determináló faktorok a baloldali szavazatarányban (80% feletti R^2 , 4. táblázat). Fontosak a gazdasági, szociális és munkaerőpiaci mutatók

²⁰ DK, MSZP, LMP, Momentum Mozgalom. A baloldali pártok összevonását az indokolta, hogy a pártoként futtatott modellek arról árulkodtak, hogy nincsenek markáns különbségek az egyes baloldali pártok népszerűsége és a makrotényezők kapcsolata között.

Spearman-féle rangkorrelációs együtthatók a baloldali pártok szavazatarányával

4. ábra



Magyarázat: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Forrás: Századvég, saját számítás

is, de az előbbi három csoportnál kevésbé. Összességében az is látszik, hogy jobban lehet becsülni a baloldali pártok támogatottságát ezekkel a makrotényezőkkel, mint a Fidesz–KDNP-ét.

4. táblázat: A baloldali pártok listás szavazatarányára illesztett lineáris regressziós modellek magyarázó ereje (Adjusted R2) tényezőcsoportonként

Terület	Szoc.dem.	Munka	Gazdaság	Mobilitás	Lakás	Szociális	Bűnözés	Kultúra	Család
88,3%	91%	38,9%	46,8%	10,2%	25,4%	44,5%	31,7%	0,2%	83,4%

A baloldali pártok szavazatarányára is illesztettem egy regressziós modellt, de ezúttal a tíz legerősebb változóval, mert „túl sok” 0,5 feletti korrelációt találtam (5. táblázat). A végzettség, az urbanizáltság és a férfiak aránya marad szignifikáns a modellben, ami azt mutatja, hogy a végzettség pozitív hatása még a kevésbé urbanizált területeken is megmarad (és fordítva), ahogy a nemi arányok is meghatározóak a baloldali pártok szavazatarányának becslésekor.

5. táblázat: A baloldali pártok listás szavazatarányára illesztett lineáris regressziós modell a „legerősebb” változókkal

	Koefficiens (B)	Standard hiba	Szig.
Iskolai végzettség	0,480	0,005	0,000
Urbanizáltság	0,030	0,006	0,000
Férfiak aránya	-0,001	0,000	0,013

Megjegyzés: Nem szignifikáns változók: lakáshelyzet, vásárlóerő, jövedelmi helyzet, szociális helyzet, vállalkozások, foglalkoztatottság, öznevek aránya, több családból álló háztartás aránya

4.3 Jobbik

A Jobbik listás eredményeit más tényezők befolyásolják, mint a kormánypártokét vagy a baloldali pártokét (5. ábra). Az urbanizáltság foka közepes korrelációt mutat (negatív), regionális viszonylatban pedig az a domináns,

hogy a Jobbik gyenge a fővárosban és erős Észak-Magyarországon. Számottevő a szociodemográfiai tényezők hatása. Ott számíthat több szavazatra a Jobbik, ahol magas a 15–24 évesek aránya, viszont a 25–39 évesek magas aránya negatívan korrelál. A férfiak, az alacsony végzettségűek magas aránya és a halálozások magas száma szintén magas Jobbik-támogatottságot jelez elő egy választókerületben. A legerősebb összefüggést az mutatja, hogy minél rosszabb a munkaerőpiaci helyzet egy térségben, annál jobban szerepel a Jobbik. Logikusan a jövedelmi helyzet, a vásárlóerő, a vállalkozások, a lakáshelyzet és a szociális helyzet is negatívan korrelál. Jó proxija a Jobbik népszerűségének, ha a választókerületben alacsony a háztartáslétszám, magas az özvegyek és az élettársi kapcsolatban gyerekek aránya.

Összességében az látható, hogy nehezebben jelezhető előre a Jobbik szavazataránya ezekkel a mutatókkal, mint a kormánypártoké vagy a baloldali pártoké (6. táblázat). A Jobbik esetében sokkal kevésbé domináns a területi faktorok szerepe, viszont felértékelődnek a munkaerőpiaci viszonyok. Érdekes, hogy a családi jellemzők a Jobbiknál is számítanak. A regressziós modellben az élettársi kapcsolat gyerekek arány, az özvegyek aránya, a rurális jellemző és a foglalkoztatottság marad bent (7. táblázat).

6. táblázat: A Jobbik listás szavazatarányára illesztett lineáris regressziós modellek magyarázó ereje (Adjusted R2) tényezőcsoportonként

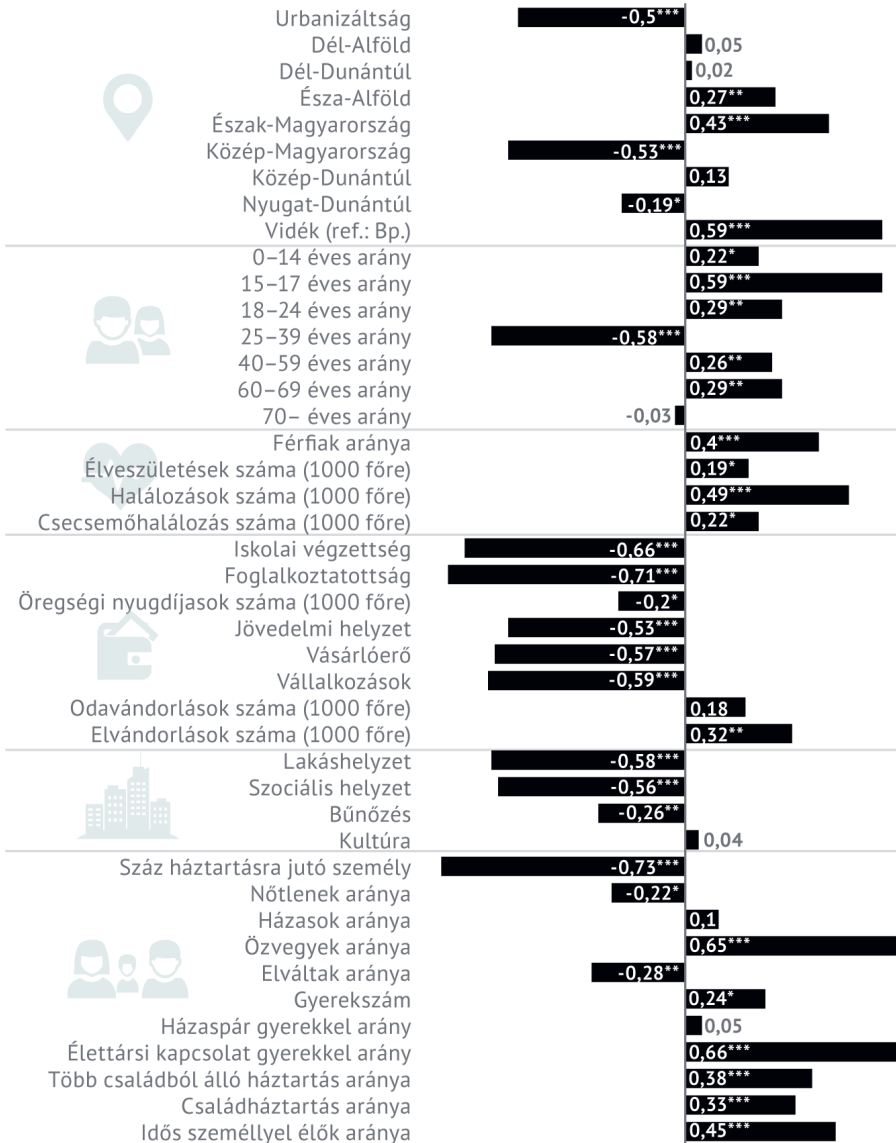
Terület	Szoc. dem.	Munka	Gazdaság	Mobilitás	Lakás	Szociális	Bűnözés	Kultúra	Család
56,8%	60%	41,8%	-	17,9%	26,9%	23,3%	17,1%	0,2%	66,5%

Látható tehát, hogy a Jobbik, csakúgy, mint a Fidesz–KDNP, a vidéki választókerületekben erős, és több más hasonlóság is mutatkozott a kormánypártoknál látott eredményekkel (például: végzettség). Mi különbözteti meg a „fideszes” és a „jobbikos” választókerületeket? A Jobbik korrelációiból és a korábbi kutatási eredményeinkből megfogalmazható az a hipotézis, hogy a Jobbik azokban a vidéki választókerületekben erős, ahol a lakosság kilátásai, konjunktúraérzete az országos átlaghoz képest negatív. Erre utal a rossz munkaerőpiaci helyzet, a magas halálozás, az özvegyek magas aránya és az a tény, hogy kevesebben élnek nagy létszámú háztartásban, családban. Általános megfigyelés, hogy a konjunktúraérzet nagyon erősen korrelál a kormánypártok támogatottságával,²¹

²¹ Róna et al. 2020.

Spearman-féle rangkorrelációs együtthatók a Jobbik szavazatarányával

5. ábra



Magyarázat: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Forrás: Századvég, saját számítás

**7. táblázat: A Jobbik listás szavazatarányára
illesztett lineáris regressziós modell
a „legerősebb” változókkal**

	Koefficiens (B)	Standard hiba	Szig.
Élettársi kapcsolat gyerekekkel arány	1,022	0,188	0,000
Vidék (ref.: Bp.)	0,033	0,009	0,000
Foglalkoztatottság	-0,018	0,005	0,000
Özvegyek aránya	0,946	0,273	0,001
Lakáshelyzet	0,016	0,005	0,003

Megjegyzés: *Nem szignifikáns változók: száz háztartásra jutó személy, iskolai végzettség, vállalkozások, életkor, vásárlóerő, jövedelmi helyzet, szociális helyzet*

tehát nem lenne meglepő, ha ezeken a területeken nem a Fidesz–KDNP, hanem egy ellenzéki párt számíthatna jobb eredményekre. A hipotézis tehát úgy szól, hogy a Jobbik a *deprivált* vidéki területeken erősebb. Létrehoztam egy főkomponenst, melynek többek között a halálozások száma, a terhességmegszakítások száma, a munkanélküliek aránya és a regisztrált bűnelkövetők száma voltak az elemei (a teljes listát lásd a 2. számú mellékletben). A depriváltság főkomponens 0,708-as korrelációt ($p < 0,001$) mutat a Jobbik szavazati arányával, és a regressziós modellben is szignifikáns marad.²² Az összefüggést két térképen vizualizáltam (lásd 6–7. ábra). Fontos információ, hogy a depriváltság gyenge pozitív korrelációt mutat a kormánypártok szavazatarányával ($r_s = 0,373$, $p < 0,001$), és erős negatív korrelációt a baloldali pártokéval ($r_s = -0,686$, $p < 0,001$).

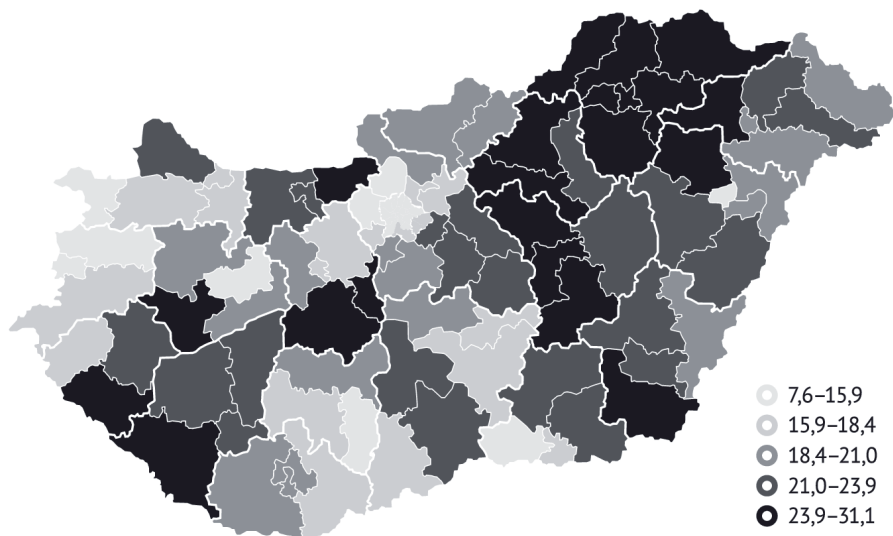
5. Összegzés

A tanulmány annak járt utána, hogyan függnek össze a választókerületek egyes makrotényezői a pártok szavazatarányával. Az elemzéshez egy több száz változót tartalmazó választókerületi szintű adatbázist építettünk a KSH, a GFK, a NAV adatainak és a 2018-as országgyűlési választások eredményeinek felhasználásával.

²² Ebből a modelltől kivettem azokat a változókat, amelyek eredetileg és a depriváltság főkomponensben is benne voltak.

A Jobbik listás szavazataránya (%)

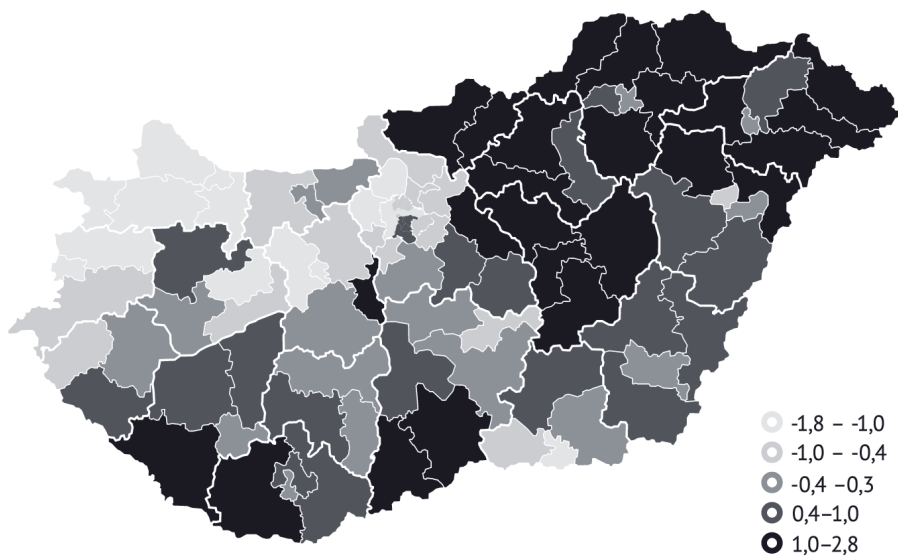
6. ábra



Forrás: Századvég, saját számítás

A depriváció főkomponens

7. ábra



Forrás: Századvég, saját számítás

Az eredmények több ponton megerősítik a korábbi kutatások alapján vártakat. Az adatok igazolták azt, hogy a Fidesz–KDNP azokban a vidéki választókerületekben számíthatott a legjobb eredményre, ahol alacsony az urbanizáltság foka, alacsony a diplomások vagy a fiatalok aránya, rosszabb a gazdasági helyzet stb. A baloldali pártok népszerűségét ugyan ezek a tényezők jelzik előre hatékonyan, csak éppen ellentétes előjellel. A szakirodalom alapján az is sejthető volt, hogy a Jobbik a depriváltabb vidéki térségekben erősebb.

Az elemzés ugyanakkor árnyalja azokat a leegyszerűsítő magyarázatokat, amelyek kizárólag a területi vagy gazdasági különbségekkel magyarázzák a választási eredményeket. Kiderült például, hogy a Fidesz–KDNP sikerében közel akkora szerepet játszanak a választókerületek családi jellemzői, mint a területi vagy szociodemográfiai mutatók. Ráadásul nem pusztán arról van szó, hogy a rurális területeken amúgy is nagyobbak a háztartások, családok. A háztartáslétszám és az elváltak aránya minden mástól függetlenül pontosan jelzi előre a kormánypártok szavazatarányát, de a gyerekszám, a házások aránya stb. szintén jó proxik. Nehéz megmondani, hogy ez a tény a családtámogatások hatása, vagy valamilyen értékalapú különbséget tükröz; ezekből az adatokból a választók magatartására vonatkoztatni hiba is lenne (ökológiai tévkövetkeztetés). Az a konklúzió mindenesetre levonható, hogy azokban a választókerületekben erősek a kormánypártok, ahol a család, a családi értékek szerepe alapvető. Területi, végzettségi és egyéb jellemzőktől függetlenül. A munkaerőpiaci és gazdasági tényezők szerepe közel sem ilyen meghatározó. Két hasonlóan urbanizált, hasonló demográfiai profilú választókerületben a gazdasági tényezőknek nincs hatása. Ami az ellenzéket illeti, a baloldali pártok szinte kizárólag azokban a városias, főként fővárosi választókerületekben sikeresek, ahol az urbanizáltság miatt magas a diplomások aránya, jók a gazdasági mutatók, és kevésbé fontos a család mint érték. A Jobbik ehhez képest a fővárosban nagyon gyengén szerepelt, és vidéken is csak azokban a deprivált választókerületekben tudott választókat megszólítani, ahol negatívak a munkaerőpiaci trendek, és rossz a konjunktúraérzet.

Újra hangsúlyoznám, hogy bár erős korrelációkat találtam ezekkel a kemény mutatókkal, a korábbi kutatások egyöntetű tanulsága, hogy a pártválasztás Magyarországon nagyon erősen ideológiai alapú.²³ Egy jövőbeni kutatásban izgalmas lenne ilyen „puhább” mutatókkal kiegészíte-

²³ Enyedi–Tardos 2018; jelen kötet: Makay–Stefkovic: Mi oszt meg minket?

ni az elemzést. Elemzésem egy pillanatképet rögzített a 2017–2018-as Magyarországról. A jövőbeni kutatások egyik további ígéretes iránya lehet egy longitudinális elemzés, azaz olyan adminisztratív adatok bevonása, amelyek a *változást* ragadják meg, és azt mutatják, hogy milyen tényezők változásának van hatása az egyes pártok támogatottságára.

Irodalom

Angelusz Róbert 2011: Régi és új törésvonalak, polarizáció, divergencia-spirál. In Enyedi Zsolt – Szabó Andrea–Tardos Róbert (szerk.): *Részvétel, képviselet, politikai változás*. Budapest. DKMKA, 347–382.

Ember Zoltán Levente 2018: A harmadik kétharmad és a települési lépcső. *Ellensúly*, 1. sz., 15–31.

Enyedi Zsolt – Fábián Zoltán – Tardos Róbert 2014: Pártok és szavazók 2002–2014. In *Társadalmi Riport*. Budapest, TÁRKI.

Enyedi Zsolt – Tardos Róbert 2018: A magyar választók társadalmi beágyazottsága és ideológiai tagoltsága. In Böcskei Balázs – Szabó Andrea (szerk.): *Várakozások és valóságok. Parlamenti választás 2018*. Budapest, Napvilág Kiadó; MTA TK PTI, 43–75.

Kmetty Zoltán 2015: Ideológiai és kapcsolathálózati törésvonalak a társadalmi-politikai térben a 2014-es országgyűlési választások előtt. *Studies in Political Science*, (1), 8–34.

Knutsen Oddbjørn 2011: Strukturális hatások, társadalmi koalíciók és pártválasztás Magyarországon. Enyedi Zsolt – Szabó Andrea – Tardos Róbert (szerk.): *Részvétel, képviselet, politikai változás*. Budapest. DKMKA, 119–158.

László Róbert – Molnár Csaba 2019: *Megtört a Fidesz legyőzhetetlenségének mítosza. A Friedrich- Ebert-Stiftung és a Political Capital közös tanulmánya az elmúlt választások következményeiről*.

Lipset Seymour Martin – Stein Rokkan 1967: *Cleavage structures, party systems, and voter alignments: an introduction*. New York, The Free Press.

Róna Dániel – Galgóczi Eszter – Pétervári Judit – Szeitl Bianka – Túry Márton 2020: A Fidesz-titok. *Gazdasági szavazás Magyarországon*. 21 Kutatóközpont.

Soós Gábor 2012: Kétblokkrendszer Magyarországon. In Boda Zsolt – Körösenyi András (szerk.): *Van irány? Trendek a magyar politikában*. Budapest, MTA TK PTI – ÚMK, 14–40.

Simonovits, Gabor – Kates, Sean – Szeitl, Blanka 2019: Local economic shocks and national election outcomes: evidence from Hungarian administrative data. *Political Behavior*, 41(2) 337–348.

Vida György 2014: Politikai törésvonalak a magyar társadalomban a 2014-es országgyűlési választások alapján. In *VII. Magyar Földrajzi Konfe-*

rencia kiadványa. Miskolc-Lillafüred, Miskolci Egyetem Földrajz Intézete. 568–574.

Vida György – Kovalcsik Tamás 2018: Magyarország választási földrajzi sajátosságai a 2014-es és a 2018-as parlamenti választások tükrében. *Modern Geográfia*, 2018/IV. 15–30.

Mellékletek

1. számú melléklet: Az elemzésben használt főkomponensek elemei. Zárójelben a megőrzött heterogenitás

Urbanizáltság (68,58%)	Egyszobás lakás aránya
	Kétszobás lakás aránya
	Háromszobás lakás aránya
	Az összes gázcsőhálózat hossza
	Önkormányzati kiépített út és köztér hossza
	Önkormányzati kiépítetlen út és köztér hossza
	Legnagyobb település népességszáma
	Legnagyobb település népességszáma/választókerület teljes népességszáma
	Népességszám/településszám
Településtípus változó (1 = kis településekből álló VK, 5 = fővárosi kerület)	
Iskolai végzettség (82,24%)	Általános iskola 8. évfolyamnál alacsonyabb (arány)
	Általános iskola 8. évfolyam (arány)
	Középfokú iskola érettségi nélkül, szakmai oklevéllel (arány)
	Érettségi (arány)
	Egyetem, főiskola stb. oklevéllel (arány)
Foglalkoztatottság (77,90%)	Foglalkoztatott (arány)
	Munkanélküli (arány)
	Inaktív kereső (arány)
	Nyilvántartott álláskeresők száma (1000 főre)
	180 napon túl nyilvántartott álláskeresők száma (1000 főre)
	Fizikai foglalkozású nyilvántartott álláskeresők száma (1000 főre)
	Nyilvántartott pályakezdő álláskeresők száma (1000 főre)
	Egy éven túl nyilvántartott álláskeresők száma (1000 főre)
Vállalkozások (91,55%)	10–19 fős regisztrált vállalkozások száma (1000 főre)
	20–49 fős regisztrált vállalkozások száma (1000 főre)
	50–249 fős regisztrált vállalkozások száma (1000 főre)
	250–499 fős regisztrált vállalkozások száma (1000 főre)
Lakáshelyzet (62,93%)	Házi vízvezetékkel ellátott lakott lakások aránya
	Meleg fűtővízzel ellátott lakott lakások aránya

Lakáshelyzet (62,93%)	Vizöblítéssel WC-vel ellátott lakott lakások aránya
	Közcsonnával ellátott lakott lakások aránya
	Házi csatornával ellátott lakott lakások aránya
	Összkomfortos lakott lakások aránya
	Komfortos lakott lakások aránya
	Félkomfortos lakott lakások aránya
	Komfort nélküli, szükség- és egyéb lakott lakások aránya
	Az év folyamán épített gázvezetékekkel ellátott lakások aránya
	Az év folyamán épített fürdőszobával ellátott lakások aránya
	Az év folyamán épített, közcsonnával ellátott lakások aránya
	Az év folyamán épített lakások összes alapterületének aránya
Szociális helyzet (57,33%)	Megállapított hátrányos helyzetű gyermekek és nagykorúvá vált gyermekek aránya
	Megállapított halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek és nagykorúvá vált gyermekek aránya
	Tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézményekben gondozottak aránya
	Szociális étkeztetésben részesülők aránya
	Idősek nappali ellátásában részesülők aránya
	Szociális alapszolgáltatásban és nappali ellátásban foglalkoztatottak aránya összesen
	Időskorúak otthonaiban ellátottak aránya
	Tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó intézményekben gondozottak aránya
	Tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézményekben gondozottak aránya
Bűnözés (73,42%)	Lopás (1000 főre)
	Rablás (1000 főre)
	Garázdaság (1000 főre)
	Kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények (1000 főre)
	Rongálás (1000 főre)
Kultúra (42,38%)	A települési könyvtárak beiratkozott olvasóinak száma (1000 főre)
	Közművelődési intézmények száma (1000 főre)
	Kulturális rendezvényeken részt vevők száma (1000 főre)
	Alkotó művelődési közösségek tagjainak száma (1000 főre)
	Ismeretterjesztő rendezvényeken részt vevők száma (1000 főre)
Gyerekszám (58,11%)	Család egy gyerekkel aránya
	Család két gyerekkel aránya
	Család három gyerekkel aránya
	Család gyerek nélkül aránya
	Két, 15 évesnél fiatalabb gyerek
	Három vagy több 15 évesnél fiatalabb gyerek
	Száz családra jutó gyermekek száma
	Száz családra jutó 15 évesnél fiatalabb gyermekek száma

2. számú melléklet: A depriváltság főkomponens elemei.
Megőrzött heterogenitás: 55,58%

Halálozások száma (1000 főre)
Csecsemőhalálozások száma (1000 főre)
Terhességmegszakítások száma (1000 főre)
Özvegyek arány
Munkanélküliek arány
Foglalkoztatottak arány
A regisztrált bűnelkövetők száma (1000 főre)